

Hormonstörande kemikalier och barns hälsa

Vi lever i en värld där allting ska gå så fort men under ytan händer små saker som kan bli förödande både för individen och för samhället. Kommande generationer drabbas. Här beskrivs hormonstörningar som en orsak till en skrämmande framtid.

Hormoner är ämnen som påverkar oss från födelsen tills vi dör. De bär information om när fostrets hjärna ska utvecklas, när puberteten ska starta för både flickor och pojkar och när kvinnan ska gå in i klimakteriet. Ja, hela kroppens utveckling och förändring styrs av våra hormoner. Idag ökar oron för ämnen som kan ha hormonstörande egenskaper och det finns skäl.

1992 kom begreppet hormonstörande men långt tidigare fanns tecken. I de stora amerikanska sjöarna i norr bytte fiskarna kön och reproduktionen gick ner. Rester från p-piller fanns i vattnet. Ännu tidigare sågs förändringar i stora områden där jordbruksmark besprutades med DDT. Fågeläggens skal uppvisade sämre hårdhetsgrad och färre levande fågelungar. Detta beror med största sannolikhet på hormonstörande ämnen.

Om kemikalier liknar våra hormoner kan de blockera den normala utvecklingen. Det kan orsaka en felprogrammering i mammans mage under graviditeten. Vi vet att foster är känsligare än vuxna och kan ge konsekvenser senare i livet. Ett tydligt exempel är neurosedyn. Under graviditeten skadades fostret men mamman drabbades inte. Kemikalier runt omkring oss exponerar tre generationer. Mamman, fostret och fostrets könsceller som redan anlagts. Effekten av det kommer redan i nästa generation.

Ftalater är mjukgörare i plaster. De läcker med tiden ut från materialet och flera varianter av ftalater misstänks vara könshormonstörande. Bisfenol A har tidigare betraktats som giftig men ger kanske en fel programmeringseffekt som är ett annat fenomen. Effekten påverkar kommande generationer utan att någon förändring finns i DNA. Spermie kvaliteten har blivit sämre, antalet spermier har blivit färre och förekomst av missbildningar i de manliga könsorganen har ökat. Exponering för perflourerade ämnen under tidig graviditet har ett samband med låg födelsevikt och snabb tillväxt, något man tror skulle kunna vara en orsak till fetma.

Ett oerhört stort problem för forskningen är att industrin ligger steget före. De förändrar en molekyl som visat skador och ersätter den med en liknande

molekylstruktur. Inga tester krävs före användning utan tiden får visa hur det går. Tänk om vi skulle göra detsamma med mediciner!

Man vet att det är skillnad på individer och kön och att påverkan är värre med låga doser. SELMA är ett forskningsprojekt från Karlstad som pågått i sju år. Nu tittar man på dessa sjuåringarnas språkförsening, födelsevikt och könsutveckling hos pojkar.

Industrins kemikalier förgiftar inte men ger oss problem i framtiden. Hårdare regler måste krävas. Ett första krav måste vara att bevisa att kemikalien inte ger någon effekt innan den får tillsättas i produkter som går ut på marknaden. Andra steget är att visa att en blandning av kemikalier inte ger oönskade effekter, något som man tar hänsyn till vid medicinering. "Kunderna vill ha" sägs det men det är pengarna och kemikalieindustrin som styr.

Naturskyddsföreningen Sundsvall-Ånge
Lisbeth Jakobsson